

Відносини держави й Церкви: погляд східного християнства

ВІТАЛІЙ ХРАБАТИН

13 ЛЮТОГО 2019

Проаналізувати, як бачать і розуміють політичну владу християни східного обряду, ми можемо, звернувшись, зокрема, до Катехизму. У пунктах 954–974 Катехизму УГКЦ «Христос – наша Пасха» ідеться саме про християнське розуміння держави та світської влади.

Джерело: Марторана/Христос коронує короля Рожера II

Думка Східної Католицької Церкви про владу

Катехизм визнає за державою організаційну роль у формуванні нації. Держава як інституція народу є носієм історичної пам'яті й ідентичності цього народу – тобто через державу він виражає себе. Тому завдання політичної спільноти полягає в тому, щоб заповідливо дбати про спільне благо, а не про інтереси поодиноких осіб чи груп. Отже, влада в державі покликана дбати про розвиток кожної людини, піклуючись про збереження основних суспільних цінностей – як-то свободи, справедливості й рівності кожного. Вияв турботи про спільне благо з боку влади – це відповідна й конкретна її діяльність для поглиблення, конкретизації й захисту моральних цінностей народу.

Держава також діє як координатор, який за допомогою політичної влади організовує співпрацю громадян для досягнення спільного блага. У цьому координуванні вона стає гарантом і захисником проти проявів зла. Необхідний елемент такої місії – моральність влади. Від цього значною мірою залежатиме, чи буде влада моральним авторитетом і служителем для народу, чи більше дбатиме про створення системи законів, які захищатимуть її саму.

У цьому контексті необхідно пам'ятати про відповідальність кожного з нас, громадян, перед батьківщиною. Катехизм нагадує, що верховним носієм влади є народ, і це визнання передбачає нові завдання. Щоб виховувати свідомих і відповідальних громадян, тобто теперішнє й майбутнє держави, влада мусить сприяти людському розвитку й докладати всіх зусиль до зростання свідомого громадянського суспільства й демократично відповідальних інституцій, а також забезпечувати свободи та права кожного.

Мета державної влади полягає у створенні передумов для гармонійного розвитку осіб, спільнот і всього суспільства. Цим визначено обсяг функцій влади у сферах законодавства, адміністрування й судочинства, а також завдання працювати над їхнім удосконаленням, а не підлаштовуванням їх до ідеологій чи популістичних гасел даного часу. Нагадуючи думку праведного митрополита Андрея, Катехизм пише про владу як служительку істинної та природної свободи людини й усіх інституцій, які її розвивають. Таке велике завдання означає, що представники влади покликані дотримуватися всіх моральних вимог, які ставить перед владою суспільство.

У цьому загальному баченні політичного устрою Церква не чекає від влади особливих привілеїв чи преференцій. Катехизм зосереджує увагу на основних функціях державної влади, як-от: захист від зовнішньої агресії й відповідна зовнішня політика; захист конституційного устрою, окресленого через економічні закони, цивільне та кримінальне право; справедливе державне адміністрування та судочинство; піклування про загальний добробут. Однак він

також нагадує, що найперший обов'язок – це піклування про спільне благо, виражене в чотирьох компонентах: релігійній свободі, культурі, освіті й науці.

Роль влади в контексті християнського покликання до свободи

Серце всього християнського життя, євангельського життя – свобода. Це не якась абстрактна ідея, а реальність християнського життя у Святому Дусі. Бути вільними означає визнавати всю істину про людину, усю справедливість про неї. Тому християнин, як людина спільнотна, покликаний бути знаком присутності Триєдиного Бога у світі, тобто дивитися на світ через призму особи Ісуса Христа й перемінювати цей світ через власне преображення в Нього. Щоб жити в цій свободі, яку Бог дарував нам через благодать, не достатньо поводитися по-Божому (*ortopraxia*), необхідно спершу *бути з Богом (ortodoxia)*, ототожнюватися з Ним, уподібнюватися до Нього. Церква за її довгу історію, будучи вірна своєму покликанню, не раз ставала на боці тих, хто покривджений, нужденний, відкинений, слабкий і беззахисний. Від самого початку християни, разом із проголошенням Євангелія, опікувалися хворими й соціально не захищеними особами, бо ж милосердя – це сопричастя та справжній вияв братерства. Таке життя – у рівності й без поділів, у служінні й жертвовності навіть для тих, хто їх переслідував, – був доказом правдивості Євангелія. Безкомпромісний, радикальний і конкретний спосіб проголошення Доброї Звістки, як читаємо в листі до Діогенета, зробив християн душею суспільства, яка відроджує соціальне, політичне й пасторальне життя.

Тому, роздумуючи про свободу як дар, який впливає з життя у благодаті, розуміємо, що її неодмінна частина – це постійні прояви любові до ближнього: свобода породжує конкретну дію для спільного блага й чинить суспільство більш справедливим. В індивідуальних виявах милосердя людина відкриває себе як особу й розпочинає шлях спасіння, виражений у любові та свободі. У цьому сенсі Церква – це не інституція, що дбає про дотримання морально-етичних правил, і навіть не одуховлене середовище, у якому головні лише духовні речі. Утілення Христа Богочоловіка – це герменевтичний ключ до розуміння суті Церкви, яка життя у Святому Дусі втілює у щоденні конкретні вчинки. Тому Церква проголошує не тільки віру в Бога, а й віру в людину.

Коли говоримо про покликання до свободи, мусимо розуміти, що людина сама собі не може дарувати свободи – точнісінько так, як сама не може знайти правдивої дороги, де забажає і як забажає. Спостереження за світом підказують, що дуже часто свобода, яку неправильно зрозуміли, перетворюється на сваволю або анархію. Тому Христос говорить: «Без Мене нічого

не можете вчинити» (Йн 15,5). Коли Східна Церква навчає про свободу, вона каже про розбудову правильних взаємин із Богом. А коли заохочує практикувати добрі діла, то говорить про відновлення стосунків: через молитву – з Богом, через милостиню – з ближніми, через піст – із довіллям. З усвідомлення покликання – бути сотвореною для Бога та щастя, а не для гріха й пекла – розпочинається шлях людини від індивідуалізму до розуміння та сприйняття себе як особи. І саме як особа людина в Церкві знаходить спасіння й живе в повноті свободи, яку дарував їй Господь. Такої свободи для людини Церква шукає повсякчасно.

У цьому контексті важлива й роль держави. Людина – істота й еклезіальна, і соціальна. Церква єднає людей – громадян країни з їхніми правами та обов'язками; і ті самі люди в державі прагнуть свободи, щоб утілювати й розвивати своє покликання. Дві різні інституції зустрічаються в конкретній особі. Одна формує сумління, вказуючи на головну мету життя, інша дає змогу втілювати й розвивати потенціал. У такому розумінні йдеться не про привілеї чи винятки, а про можливість для Церкви, для християн бути тим, чим вони є: сіллю для світу і його світлом. Уможливити християнам виконання цієї місії – завдання влади, яка мусить пам'ятати, що її суть полягає не в пануванні, а в служінні громадянам. Не скомпрометуватися перед своїми громадянами означає дбати про благо, захищати від зла й утверджувати їхні права та свободи.

Від апостольських часів християнство, навіть якщо зазнавало переслідувань, не виступало з бунтами проти влади. Апостоли закликають шанувати владу, пам'ятаючи, що найвища в ієрархії цінностей – чинити те, «що Богові до вподоби». Із завершенням переслідувань Церква поступово знаходить свою дорогу в новій реальності. Якщо впродовж перших трьох століть вона була «ворогом» для держави, то наступні триста років діаметрально змінили ситуацію. Викликом було не втратити в цих нових умовах сутності й покликання. Збагачена досвідами й помилками довгого історичного шляху Церква осмислює свою місію, розуміючи потребу співпраці й шукаючи можливих шляхів співдії з державою.

Блаженіший кардинал Любомир Гузар, коли до нього хтось звертався, розпочинав розмову, запитуючи: «Чим вам можу послужити?» Ці слова схоплюють сенс кожної інституції – та й особистого покликання кожної людини: бути для іншого. Суть відносин держави й Церкви значною мірою полягає в тому, щоби бачити одна в одній не конкурентів, а співпрацівників у побудові рівності й братерства, до яких закликає Христос. І як держава, так і Церква має для цього свої засоби та знає шлях, який мусить пройти.

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in
/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php on line **284**